

ДЕЩО ДО ПИТАННЯ ПРО ПОРУШЕННЯ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Олена Штефан,
*завідувач відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності АПРН України,
кандидат юридичних наук, доцент*

У доктрині цивільного права існує значна кількість наукових розробок та підходів до розкриття сутності такого поняття, як “захист авторського права” та способів його реалізації. Більшість наукових праць присвячена загальним проблемам реалізації цивільно-правового захисту. Перш ніж розпочати аналіз цивільно-правових способів захисту авторських прав коротко зупинимось на аналізі характерних правопорушень авторського права, проведемо їх класифікацію. Це в свою чергу дозволить визначити підходи щодо вирішення проблем захисту авторського права і сформулювати пропозиції відносно їх вирішення на законодавчому рівні та у правозастосовній діяльності.

Національне законодавство у ст. 50 Закону України “Про авторське право і суміжні права” містить перелік дій, які можуть кваліфікуватися як порушення авторського права, а відтак, і як підстави для звернення до суду за захистом. Зазначений перелік є загальним і невичерпним. Такий підхід законодавця є абсолютно вірним, оскільки він обумовлений тим, що сучасний розвиток технологій значно розширив діапазон можливих правопорушень у сфері реалізації результатів творчої, інтелектуальної діяльності, у

тому числі й у сфері авторського права.

На сьогодні найпоширенішими порушеннями авторського права є правопорушення, пов’язані з незаконним використанням виключних майнових прав авторів творів та незаконне розповсюдження творів. Так, прикладом зазначених порушень авторського права є розміщення без отримання відповідного дозволу автора (або авторів) чи інших правовласників творів на Internet-сайтах для вільного (платного чи безплатного) доступу, оприлюднення творів у кафе, барах, ресторанах за плату чи без такої (без сплати закладом роялті), завантаження твору або його частини в пам’ять мобільного телефону за плату або без такої тощо.

Окремим видом неправомірної діяльності (яка завдає величезних збитків), що проявляється у незаконному виготовленні та розповсюдженні контрафактних примірників об’єктів авторського права, є піратство.

В спеціальній юридичній літературі можна зустріти різні підходи до класифікації піратських дій. Так, наприклад, піратство у сфері авторського права поділяють на:

- 1) “чисте” піратство, яке пов’язане з напівлегальним оприлюднен-

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

- ням об'єкта авторського права;
- 2) піратство, пов'язане з підробкою об'єктів авторського права;
 - 3) піратство, що проявляється у незаконному розмноженні копій об'єктів авторського права [1].

У законодавстві України знайшли свою легалізацію терміни “контрафактні примірники твору” у ст. 1 Закону України “Про авторське право і суміжні права” та “піратство” у п. “б” ч. 1 ст. 50 того ж закону. “Контрафакт” походить від фр. *contrefaction* — підробка, від лат. *contra* — проти і *facere* — робити, а згідно з нормативним визначенням “контрафактним примірником твору” буде твір, що відтворений, опублікований або розповсюджений з порушенням авторського права і суміжних прав, у тому числі примірник захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права або суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми, відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися. Тобто законодавець дає визначення не самому поняттю “контрафакт”, а поняттю “контрафактний екземпляр твору”.

Виходячи з норми закону, об'єкт авторського права і суміжних прав буде визнаний контрафактним, у разі якщо він, перш-за все виготовлений без дозволу особи, якій належать авторське право і суміжні права. Використання такого об'єкта, у тому числі продаж, є другорядними ознаками, які характеризують рівень порушення авторського права і суміжних прав.

Визнання контрафактом ввезених на митну територію України (без згоди автора чи іншого суб'єкта ав-

торського права або суміжних прав) примірників захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми, відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися, є дещо нелогічним з наступних міркувань. Так, якщо екземпляр об'єкта авторського права або суміжних прав був виготовлений з дозволу особи, якій належать авторське право або суміжні права на такий об'єкт, то останній є таким, що охороняється і умови його розповсюдження визначаються договором, що укладає особа, якій належать авторське право або суміжні права з виробником екземплярів об'єкта. Тому контрафактними екземплярами творів можна визнати лише ті екземпляри, імпорт яких у конкретну країну заборонений договором. За відсутності такого договору екземпляри об'єктів авторського права і суміжних прав не можна визнати контрафактними. Отримати докази того, що імпортується екземпляр об'єктів авторського права або суміжних прав без дозволу суб'єкта авторського права або суміжних прав, можливо лише у випадку, коли зазначений суб'єкт самостійно звернеться до митних органів з проханням призупинити імпорт конкретного об'єкта авторського права або суміжних прав за наявністю належних доказів, що такий імпорт був ним заборонений в установленому порядку. Цієї позиції також дотримується Міжнародна митна організація, яка вважає, що заборона на імпорт об'єктів інтелектуальної власності, які правовласник визнає контрафактними, можлива лише за ініціативи безпосередньо правовласника з наданням відповідних доказів і фінансових гарантій за усі дії,

які можуть бути вчинені на кордоні [2]. Натомість реальна проблема полягає не в імпорті охоронюваних об'єктів авторського права або суміжних прав, а в імпорті саме контрафактних об'єктів авторського права або суміжних прав.

Що стосується терміна “піратство” (від лат. *pirata* — той, що нападає), то у національному законодавстві й міжнародно-правових актах міститься не лише його визначення, а й наводиться перелік дій, які можуть кваліфікуватися як піратство. Згідно з п. “б” ч. 1 ст. 50 Закону України “Про авторське право і суміжні права” піратством у сфері авторського права та суміжних прав визнається опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення. Тобто поняття “піратство” законодавцем визначається через “контрафакт”. Деяко інший підхід закріплений у Проекті типових положень ВОІВ, в якому “піратством” вважатимуться дії, коли екземпляри творів виготовляються у комерційних масштабах без отриманого дозволу особи, якій належить авторське право чи суміжні права на твір або його виконання, на охоронювану фонограму або передачу організації мовлення, залежно від конкретних обставин (такі екземпляри також мають назву “піратських екземплярів”). Іншими словами, піратство розглядається як протиправна поведінка, яка безпосередньо посягає на виключні права автора щодо використання твору. Щодо об'єктів посягання, то їх перелік досить великий:

це екземпляри (друковані матеріали, дисків, касети тощо) літературних, художніх, аудіовізуальних, музичних творів або їх виконання, комп'ютерні програми і банки даних, а також показ вистав, повторне використання програм організацій мовлення тощо без отриманого дозволу

При кваліфікації піратських дій за документами ВОІВ визначальним є “комерційний масштаб”, який визначається обсягом виготовленої незаконної продукції, способом її виготовлення, а також метою, що полягає в отриманні прибутку.

Крім вказаних, піратськими діями відповідно до Проекту типових положень ВОІВ вважаються:

- 1) виготовлення упаковки або упаковка;
- 2) вивезення, ввезення і провезення;
- 3) пропозиція щодо продажу, оренди, надання займу або будь-яка інша форма розповсюдження;
- 4) продаж, оренда, надання займу або будь-яка інша форма розповсюдження;
- 5) володіння з метою здійснення дій, що зазначені вище щодо піратських екземплярів, якщо такі дії вчиняються у комерційних масштабах та без отриманого дозволу особи, якій належить авторське право і суміжні права на літературні або художні твори, на їх виконання, на фонограми або передачі організацій мовлення, залежно від конкретних випадків [3].

Безпосередньо Угода TRIPS зобов'язує держави, які входять до складу СОТ, у своїх національних законодавствах передбачити кримінальну відповідальність за піратське використання творів, що є об'єктами охорони авторським правом, які

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

вчиняються у комерційних масштабах (ст. 61) [4]. Крім кримінальної відповідальності, Угода в якості впливу на порушника передбачає арешт, конфіскацію і знищення піратських товарів, а також усіх матеріалів і обладнання, що використовувались для вчинення правопорушення. Обов'язок передбачити відповідальність за незаконне виготовлення та продаж об'єктів охорони авторського права або суміжних прав покладається на держави-учасниці Конвенцією “Про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм” від 29.10.1971 р. (ст. 2) та Бернською конвенцією “Про охорону літературних і художніх творів” від 9.09.1886 р. (ст. 16).

Згідно з Законом України “Про авторське право і суміжні права”, зазначені дії, залежно від обсягу завданої шкоди, створюють склад або правопорушення, або злочину, за що передбачається адміністративна (ст.ст. 51 [2], 164 [13] КпАП України) чи кримінальна (ст.ст. 176, 177 КК України) відповідальність.

Інститут відповідальності за порушення авторських прав був відомий ще в Російській імперії. Так, Закон Російської імперії “Про авторське право” від 20 березня 1911 року, передбачав: тюремне ув'язнення за самовільне видання і тиражування твору з метою збуту (ст. 620); арешт або грошову пеню за зберігання для продажу або ввезення із-за кордону для продажу або продаж предмета, свідомо виготовленого з порушенням авторського права (ст. 622) [5].

Піратство завдає шкоди усім особам, які задіяні у процесі створення, відтворення і розповсюдження об'єктів авторського права. Автор не отримують винагороди за викори-

стання своїх творів; видавці, виробники фонограм, розповсюджувачі — не отримують відповідного прибутку та втрачають частину потенційних покупців; покупці — з одного боку, мають комерційну вигоду, купуючи дешеві піратські твори, а з іншого — користуються неякісною продукцією; держава — не отримує відповідних відрахувань до бюджету за використання об'єктів авторського права, в результаті чого скорочуються видатки на культуру. Таким чином, на рівні держави піратство створює загрозу для розвитку національної культури, оскільки автори, видавці, виробники фонограм та інші особи, які сприяють авторам у розповсюдженні їх творів, втрачають фінансову підтримку. Піратство робить не вигідним витрачання часу, зусиль, досвіду для створення нових, оригінальних, якісних творів, внаслідок чого споживач продукту культури вимушений задовольняти свої культурні потреби другорядною продукцією, яка не є продуктом вищого ґатунку як за змістом, так і за формою.

Найбільш потерпають від піратів видавці друкованої продукції, виробники фонограм, відеограм, комп'ютерних програм. Серед дій, які вчиняють пірати, найрозповсюдженішими є випуск у продаж піратських екземплярів продукції, що виготовляються шляхом копіювання оригінальних творів, або проставлення на оригінальних творах фірмових знаків піратів (характерно для сфери книговидавництва).

Технічний прогрес завдяки новітнім технологіям став для піратів надійним засобом у незаконному виготовленні творів, що є об'єктами охорони та захисту авторським правом. При чому, піратська продукція за

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

свою якістю мало в чому уступає легальній. Так, поява друку, розмножувального обладнання, магнітної стрічки та інших електронних носіїв дозволило піратам виготовляти друквану контрафактну продукцію шляхом: фотографування законного видання і виготовлення серії екземплярів, що є факсимільними копіями оригіналу твору; відтворення законного видання у пам'яті комп'ютера і його наступне виготовлення; виготовлення шляхом фотокопіювання матриці законного видання, з наступним розмноженням за допомогою малогабаритного обладнання швидкого друку; безпосереднє фотокопіювання законного видання з наступним продажем його екземплярів.

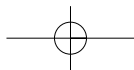
Виготовлення піратських копій фонограм найчастіше відбувається шляхом: серійного дублювання звукових записів з матриці або з легального екземпляра касети чи диска, яке дозволяє встановити, що це повторний запис; серійного дублювання у формі імітації законного запису, але з використанням відмінного від оригіналу графічного зображення; серійного дублювання повної або майже повної імітації законного запису, що не дає можливості пересічному споживачу встановити чи це є піратська копія; дублювання, здійсненого шляхом повної або майже повної імітації законного запису, але без будь-яких посилань на прізвище, позначення, товарний знак або знак законного виробника; "кустарного" дублювання, що здійснюється на замовлення; виготовлення піратської продукції шляхом монтажу, яке здійснюється особами, зайнятими у музичному ринку.

При піратському виготовленні аудіовізуальних творів пірати вико-

ристовують такі методи: копіювання кінематографічного твору з відеокасети, яку випускає виробник або власник ліцензії, що використовується для комерціалізації кінематографічного твору, особами, які пов'язані з прокатом; дублювання на касеті законного запису; запис на касету та наступне дублювання телепередач.

Для виготовлення піратських копій комп'ютерних програм найчастіше використовуються наступні способи: за договором, тобто особи, які задіяні у виготовленні комп'ютерної програми, або які мають доступ до програми і технічної документації, або законні користувачі, роблять її копію; екземпляри виготовляються контрафактним способом (повністю копіюється програма, таким чином, що споживач не може її відрізнити від законних екземплярів); копії, які розміщуються у пам'яті комп'ютера, надаються "безоплатно" різними продавцями комп'ютерного обладнання, з метою збільшення збуту комп'ютерів; організації, які займаються прокатом або обміном комп'ютерних програм, надають споживачам програми для того, щоб вони своїми засобами могли зробити копію; дублювання законного екземпляра здійснюється підприємствами для свого внутрішнього користування; із законного екземпляра або піратської копії виготовляється власна копія [6].

На підставі вищевикладеного можна визначити дві групи осіб, які здійснюють піратську діяльність. До першої групи належать безпосередньо особи, зайняті у легальному виробництві та тиражуванні об'єктів авторського права, або які мають доступ до легального виробника. Другу групу складають особи, які виготовляють продукцію конт-

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

рафактним способом. На рівні держави шляхом використання різних механізмів впливу на виготовлення та збут піратської продукції найбільш дієвим є зменшення чисельності саме другої групи осіб, які займаються піратською діяльністю. Крім цього, численне копіювання з законного екземпляра з використанням дешевого обладнання впливає на якість екземплярів, що не залишається непоміченим з боку споживача. Набагато складніше впливати на першу групу піратів, оскільки, з одного боку, їх важко відстежити, а з іншого — виготовлена ними піратська продукція відповідає за якістю рівню легальної.

З піратами на ринку інтелектуальної власності ведуть боротьбу не лише державні органи, у компетенцію яких входить виявлення та припинення правопорушень, а й легальні виробники об'єктів авторського права або суміжних прав. Так, були розроблені технологічні засоби захисту об'єктів авторського права або суміжних прав від несанкціонованого їх використання. Ці засоби захисту легальними виробниками використовуються для тих об'єктів авторського права або суміжних прав, які фіксуються і тиражуються на електронних носіях. Проте, це не стало абсолютною гарантією захисту від піратського використання об'єктів авторського права або суміжних прав. З'явилася ще одна група суб'єктів піратської діяльності, яка не лише випускає спеціальні пристрої, а й надає послуги для зняття (блокування) такого захисту з охоронюваних об'єктів. Нині такі дії носять масовий характер, і потребують відповідних дій з боку держави щодо встановлення відповідальності за надання вказаних послуг.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що за своїм змістом піратська діяльність є більш широким поняттям, а контрафактна діяльність по виготовленню об'єктів авторського права є елементом піратства. Контрафактна діяльність — це протиправна дія, яка полягає також у відтворенні виданого твору, фонограми, аудіовізуального твору, комп'ютерної програми та інших об'єктів шляхом незаконного використання назви, фірмового найменування або знака законного виробника, власника ліцензії та ін. У цих випадках відбувається правопорушення, пов'язане з контрафактним використанням фірмового найменування, яке є об'єктом промислової власності, за що законодавством також передбачається відповідальність.

Водночас, замість категорій “піратська продукція” та “контрафактна продукція” можна вживати поняття “нелегальна продукція”, оскільки існує продукція виготовлена та розповсюджена з додержанням авторських прав і суміжних прав, та виготовлена і розповсюджена з їх порушенням.

Незважаючи на принципові розбіжності правових систем України, країн СНД та Європи, а також країн англо-американської правової сім'ї, види, характер та способи скоєння правопорушень у сфері авторського права є дуже близькими за своєю сутністю. Це пояснюється тим, що правопорушення у зазначеній сфері здебільшого пов'язані зі свідомим незаконним використанням об'єктів авторського права з метою отримання доходів.

У цивілістичній доктрині усталеним є розподіл правопорушень на ті, які посягають на майнові інтереси

суб'єктів авторського права і суміжних прав та такі, що спрямовані на порушення особистих немайнових прав зазначених суб'єктів. Слід зазначити, що зазвичай, у сфері авторських правовідносин правопорушник не має на меті своїми діями безпосередньо порушити особисті немайнові права суб'єктів авторського права і суміжних прав. У більшості випадків вони супутні при правопорушеннях, спрямованих на порушення виключних майнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав [7].

Деяко інший підхід до класифікації порушень авторського права висловлював О.С. Іоффе, поділяючи їх на дві групи. До першої він відносив порушення, що посягають на особисті правомочності автора без завдання йому будь-якої майнової шкоди, а до другої — ті порушення, які посягають на майнові інтереси, при цьому вони можуть бути пов'язані з порушеннями особистих прав [8]. Такий підхід щодо класифікації порушень у сфері авторського права підтримують і В.І. Серебровський та М.І. Нікітіна [9].

Таким чином, класичним підходом до класифікації порушень у сфері авторського права є їх поділ на ті, що порушують майнові права й інтереси та ті, що порушують особисті (немайнові) права суб'єктів авторського права.

Сучасний етап технічного та економічного розвитку зробив реальними й інші незаконні способи використання об'єктів авторського права і суміжних прав. Стрімкий розвиток цифрових технологій, з їх невичерпними можливостями щодо перетворення будь-якого об'єкта авторського права і суміжних прав у цифрову форму, створив серйозну загрозу для

ефективного застосування існуючих способів захисту авторського права і суміжних прав, оскільки відбувається розрив між конкретним правопорушенням та конкретними способами захисту від такого правопорушення. Тому при класифікації порушень авторського права і суміжних прав слід враховувати: по-перше, відомі та нові способи використання об'єктів авторського права і суміжних прав; по-друге, нові, раніше не відомі та технічно складні способи порушення авторського права і суміжних прав; по-третє, відповідні та адекватні порушенням способи цивільно-правового захисту. Ефективність способів цивільно-правового захисту визначається через їх адекватність способам правопорушення та терміном відновлення порушених прав із компенсацією негативних наслідків, завданих порушенням.

Виходячи з викладених міркувань та беручи до уваги різний ступінь причетності особи до вчинення правопорушення, останні можна класифікувати за двома видами. До першого відносяться правопорушення, суб'єкти яких безпосередньо своїми діями порушують авторське право і суміжні права. До таких порушень відносяться, зокрема порушення особистих немайнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав шляхом: порушення цілісності твору та порушення права на ім'я автора; незаконного використання, в тому числі й розповсюдження, об'єктів авторського права і суміжних прав; вчинення дій, які одночасно порушують особисті і майнові права суб'єктів авторського права і суміжних прав. До другої групи порушень авторського права та суміжних прав належать ті, які

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

вчинені суб'єктами, дії яких безпосередньо не порушують права творців, але створюють відповідні умови для такого порушення шляхом розробки відповідних технологій, використання яких застосовує правопорушник, дії якого безпосередньо спрямовані на порушення авторського права і суміжних прав. Наприклад, розробка технологій, що дозволяють усунути технічні засоби захисту об'єктів авторського права і суміжних прав, або дозволяють вилучити та/або замінити інформацію на об'єкті авторського права і суміжних прав щодо їх законного правовласника. Слід зазначити, що в першому випадку відбувається пряме посягання на особисті та/або майнові права на об'єкти авторського права і суміжних прав. Має місце так зване «пряме» правопорушення. У другому випадку — «непряме» правопорушення, яке створює умови для вчинення прямого порушення іншими особами.

Таким чином, можна стверджувати, що між прямим та непрямим порушеннями авторського права і суміжних прав існують дві принципові відмінності, які дозволяють ефективно застосовувати той чи інший спосіб цивільно-правового захисту.

Перша відмінність полягає в тому, що до різних суб'єктів, які посягають на авторське право і суміжні права або порушують їх застосовуються різні способи цивільно-правового захисту. За наявності прямого порушення авторського права і суміжних прав цивільно-правовий захист спрямовується безпосередньо на тих осіб, які безпосередньо здійснюють неправомірне використання, у тому числі й розповсюдження, об'єктів авторського права і суміж-

них прав. При непрямому порушенні — способи цивільно-правового захисту застосовуються до осіб, які створюють технічні або інші умови для скоєння прямого порушення. До осіб, які створюють умови для прямого порушення авторського права і суміжних прав не можуть застосовуватись ті ж самі способи цивільно-правового захисту, а відповідно й — ступінь відповідальності, що застосовуються до осіб, які вчиняють пряме порушення зазначених прав.

Друга відмінність між зазначеними групами полягає у психологічному ставленні особи до своїх дій, спрямованих на порушення авторського права і суміжних прав. Правопорушення завжди є результатом неправомірних дій особи-правопорушника.

Таким чином, порушення авторського права і суміжних прав можна визначити як будь-які прямі чи непрямі дії особи, спрямовані на порушення прав та інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав, що їм надані законом або передбачені договором.

Право на захист авторського права і суміжних прав реалізується шляхом застосування конкретних способів захисту. Слід зазначити, що питання застосування способів цивільно-правового захисту у цивілістичній доктрині належить до дискусійних. Невизначеною у повному обсязі залишається сама природа спеціальних способів захисту авторського права і суміжних прав.

Так, О.П. Сергеев під захистом авторського права та суміжних прав розуміє сукупність заходів, спрямованих на відновлення або визнання авторського права і суміжних прав і захист інтересів їх правоволодільців при порушенні або оспоренні. Спосо-

би захисту мають бути закріплені як матеріально-правові вимоги, міри примусового впливу, за допомогою яких здійснюється відновлення (визнання) порушених (оспорених) прав (інтересів) та вплив на правопорушника [10].

На думку В.П. Грибанова, суб'єкти авторського права і суміжних прав, реалізуючи своє право на захист, можуть використовувати різні способи. Традиційно називають три групи способів захисту: 1) застосування способів власного примусового впливу на порушника, захист прав власними діями фактичного характеру (самозахист цивільних прав); 2) можливість застосування “способів оперативного впливу”; 3) звернення до компетентних державних та громадських органів з клопотанням про застосування примусу щодо певної особи [11]. Цю думку розвинув П.А. Варул, який провів розмежування понять “застосування” (реалізація) та “захист”. Так, у випадках коли суб'єктом, який здійснює захист, є та особа, чиї суб'єктивні права порушені, захист одночасно визнається реалізацією (застосуванням) суб'єктивних цивільних прав цієї особи. Окрім зазначеного до поняття “захист” належить також і діяльність компетентних державних органів. Поняття “застосування” (реалізація), окрім способів захисту, охоплює також й іншу діяльність уповноважених суб'єктів цивільних правовідносин при реалізації своїх прав. Тому способи захисту застосовуються або у межах порушених цивільних правовідносин, або через виникнення нових правовідносин [12]. Таким чином, при реалізації способів захисту виникають регулятивні цивільні правовідносини, а у другому випадку — охоронні. В охорон-

них правовідносинах реалізація способів захисту обумовлює появу нових суб'єктів прав і обов'язків, та, як наслідок, виникають нові самостійні цивільно-правові відносини, в межах яких і здійснюється реалізація способів захисту. У регулятивних правовідносинах не з'являються нові суб'єкти, тому реалізація способів захисту відбувається в межах існуючих цивільних відносин, в яких відбулось порушення прав та інтересів.

Оскільки, розкриваючи сутність захисту авторського права і суміжних прав, ми торкнулися такого поняття як “охорона”, відповідно виникає потреба зазначити, що, на жаль, таке поняття як “охорона”, так само, як і поняття “захист” не знайшли свого нормативного визначення, ані у чинному ЦК України, ані у Законі України “Про авторське право і суміжні права”. Разом з тим, зазначені закони встановлюють загальні умови і способи захисту цивільних прав та інтересів. При цьому умови захисту як особистих, так і майнових авторських та суміжних прав базуються на загальній моделі захисту суб'єктивних цивільних прав, але з певною специфікою. Тому характер порушення авторського права і суміжних прав обумовлює порядок та межі реалізації конкретних способів захисту, які своєю чергою застосовуються шляхом здійснення комплексу узгоджених дій, спрямованих на захист суб'єктивних прав та інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав. Такий порядок захисту в цивілістичній доктрині визначається як форма захисту. Проблеми форми захисту, порядку та способів захисту цивільних прав детально були досліджені та обґрунтовані в

спеціальній юридичній літературі різних часів [13].

Згідно і з сталою правовою доктриною виділяють дві основні форми захисту авторських і суміжних прав:

- а) юрисдикційну, тобто забезпечену за допомогою державних органів, у тому числі судів (остання поділяється, відповідно, на сферу кримінального та цивільного судочинства й провадження у справах про адміністративні правопорушення в сфері авторських і суміжних прав).
- б) неюрисдикційну, що охоплює собою дії громадян і організацій із захисту авторських і суміжних прав, здійснювані ними самостійно, без звернення до державних або інших компетентних органів.

Найбільш практичне значення мають, звичайно, юрисдикційні форми захисту — позови до судів (загальної юрисдикції й господарсь-

ких та адміністративних), адміністративна відповідальність, кримінальне переслідування порушників авторських і суміжних прав.

Захист авторських й суміжних прав, залежно від ступеня і характеру їхніх порушень, може передбачати цивільно-правову, адміністративну й кримінальну відповідальність, які регламентуються Законом України «Про авторське право і суміжні права» та іншими спеціальними законами і кодексами.

Стаття 16 ЦК України встановлює загальні способи захисту будь-якого суб'єктивного цивільного права. Спеціальні способи захисту, що можуть бути застосовані щодо захисту суб'єктивних прав та інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав закріплені у ст. 432 ЦК України та ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права». ♦

Список використаних джерел:

1. Белов В.В., Виталиев Г.В., Денисов Г.М. *Интеллектуальная собственность. Законодательство и практика применения: Практическое пособие.* — М., 1997. — С. 117, 119.
2. Судариков С.А. *Основы авторского права.* — Минск.: «Амалфея», 2000. — С. 432.
3. Документ ВОИС С & Р/СЕ/2 от 18.02.1988 г.
4. ADPIC: *Aspects des droits de propriété intellectuelle qui touchent au commerce; TRIPS: Trade Related Intellectual Property Rights (Права інтелектуальної власності, пов'язані з торгівлею)*, WTO: *Всесвітня торгова організація. договір про створення WTO був підписаний у Маракеші 15 квітня 1994 року і набрав сили 1 січня 1995 року.*
5. Закон Российской империи «Об авторском праве» от 20 марта 1911 года/Беляцкий С.А. *Новое авторское право в его основных принципах.* — С-Пб.: Право, 1912. — С. 135.
6. Mille A. *Pirateria de obras de software // La proteccion juridica del software u de las bases de datos. S.I.: Invesoft, 1990. — P. 67-69.*//Делия Липчик *Авторское право и смежные права./ перевод с фр. М.А. Федотов — Изд-во ЮНЕСКО, 2002. — С. 480-482.*

7. Підпригора О.А., Підпригора О.О. *Право інтелектуальної власності України: Навч. пос.* — К., 1998. — С. 58.
8. Иоффе О.С. *Основы авторского права: Учеб. пособ.* — М., 1969. — С. 56.
9. Серебровский В.И. *Вопросы советского авторского права.* — М., 1956. — 283 с. Никитина М.И. *Авторское право на произведения науки, литературы и искусства.* — Казань, 1972. — 258 с.
10. Сергеев А.П. *Авторское право России.* — Спб, 1994. — С. 281, 287.
11. Грибанов В.П. *Пределы осуществления и защиты гражданских прав.* — М., 1972. — С. 156.
12. Варул П.А. *О защите субъективных гражданских прав // Тезисы докладов республиканской конференции "Роль права в деле повышения благосостояния советских граждан в свете решений XXVII съезда КПСС". Том 1.* — Тарту, — 1987. — С. 120, 122.
13. Грибанов В.П. *Пределы осуществления и защиты гражданских прав.* — М., 1972. — 234 с.; Бутнев В.В. *К понятию механизма защиты субъективных прав // Субъективное право: проблемы осуществления и защиты.* — Владивосток, 1989. — 254; Хохлова Г.В. *Понятие гражданско-правовой ответственности. Актуальные проблемы гражданского права: Сб. статей.* — Вып. 5 / Под ред. В.В. Витрянского. — М., 2002. — С. 143-150 и др.

ЦІКАВО ЗНАТИ

АДА ЛАВЛЕЙС — ПЕРША ЛЕДІ КОМП'ЮТЕРНОГО КОРОЛІВСТВА

Ада Августа Лавлейс (Байрон), була не тільки дочкою відомого англійського поета Байрона, вона також мала надзвичайні математичні здібності. У 1843 р. Ада Лавлейс склала програму для аналітичної машини Баббеджа. Ця програма включала в себе умовну програму управління, винайдену Баббеджем, повторення циклів операцій. Тобто А. Лавлейс розробила перші програми для аналітичної машини, заклавши тим самим теоретичні основи програмування. Вона вперше ввела поняття циклу операції. В одному із своїх приміток Ада висловила думку про те, що аналітична машина може вирішувати такі завдання, які через труднощі обчислень практично неможливо вирішити вручну. Так, вперше машина була розглянута не тільки як механізм, що заміняє людину, але і як пристрій, здатний виконувати роботу, що перевищує можливості людини. У наші дні А. Лавлейс по праву називають першим програмістом у світі.

У 1975 році в надрах Міністерства оборони США було прийнято рішення про початок розробки універсальної мови програмування під назвою "Ада".

За матеріалами сайтів:

*<http://www.univer.omsk.su/omsk/Edu/Math/llavleis.htm>
<http://www.peoples.ru/science/mathematics/lovelase/index1.html>*